

President in een rolstoel

Roosevelt hield zijn handicap wel én niet geheim

Wie wist tijdens de oorlog in Nederland dat de Amerikaanse president Roosevelt niet kon lopen? Zijn verlamming zou nu worden uitgemolken in de pers, maar toen ging dat anders. Roosevelt had een afspraak met de media: hij sprak vaak voor de radio en gaf ruimhartig interviews, maar fotografen of filmers mochten hem hooguit met een stok in beeld brengen. Een staatsgeheim was het echter zeker niet dat hij door polio in een rolstoel zat.

SARA POLAK

Een filmpje van ongeveer acht seconden waarin Franklin Delano Roosevelt in zijn rolstoel te zien is, haalde vorig jaar het wereldnieuws.

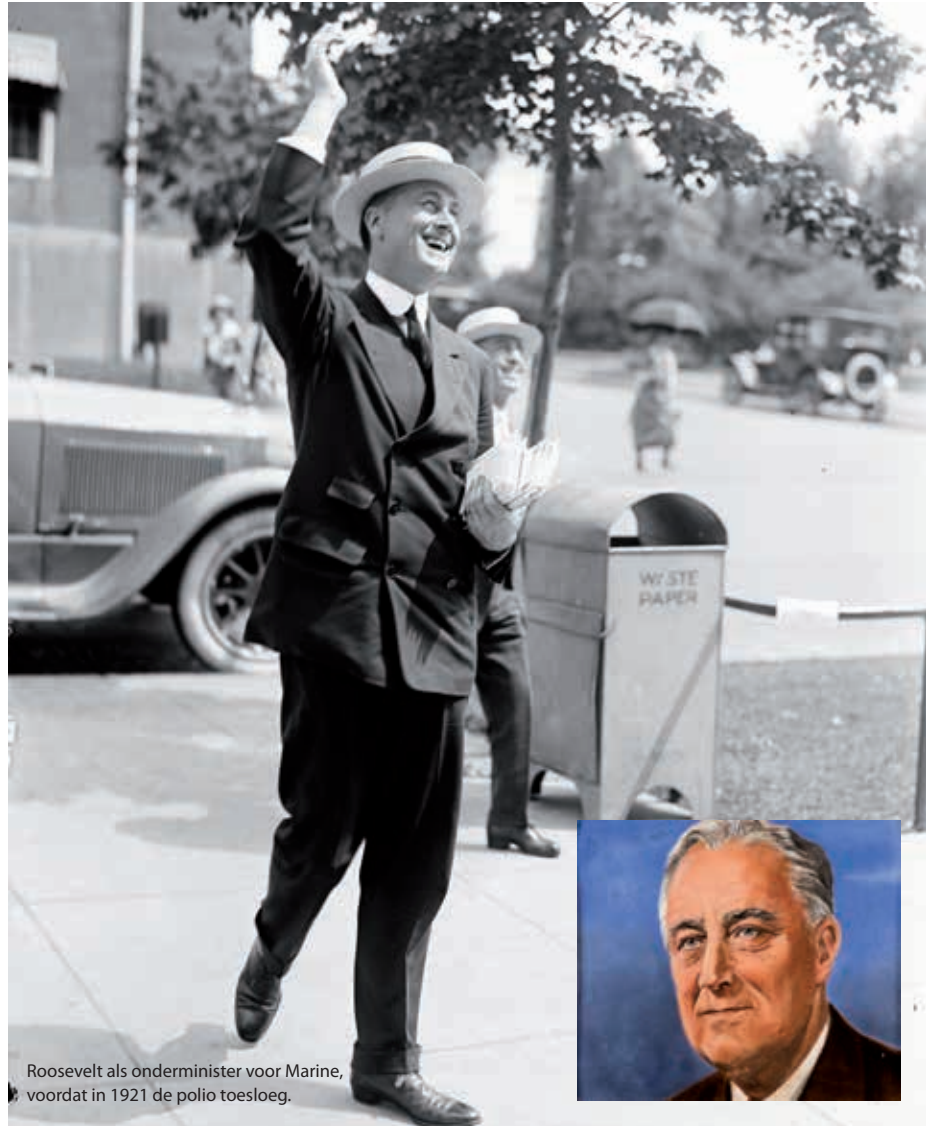
Men maakte er veel werk van dat het opgedoken fragment bewijst dat hij ooit door de camera in zijn rolstoel 'betragt' is. Het behoort immers tot de bekendste trivia over Amerika's 32ste president dat hij in 1921 op 39-jarige leeftijd door kinderverlamming in een rolstoel beland was en dat hij die handicap geheimhield.

Op de keper beschouwd is het niet zo zeer verbazend dat dit fragment bestaat, als wel dat de vondst zoveel indruk maakt. Het filmpje bevat namelijk geen nieuwe informatie. Er bestaan andere beelden van Roosevelt waarop hij fysieke steun zoekt: een stok, iemands arm. Het werd niet verstoep dat hij gehandicapt was. Het journalistieke belang dat aan deze vondst gehecht wordt, zegt vooral iets over de huidige herinnering aan de president. Roosevelt was ook een van de eerste moderne mediapolitici; hij hield zich serieus bezig met zijn eigen imago in de net ontluikende beeldcultuur. Dat hij polio gehad had, liet hij daar zelf een complexe rol in spelen. Beelden van hem in een rolstoel ondersteunden naar zijn idee dat imago niet, en die wilde hij dan ook vermijden. In die zin is het filmpje bijzonder. Maar hij verzweeg zijn ziekte niet.

Effect op persoonlijkheid

Voor een president die bijna zeventig jaar geleden is overleden, heeft Roosevelt een opvallend breed bekend en gedetailleerd imago, binnen én buiten de Verenigde Staten. Dit komt deels doordat hij bijzonder lang president was, van 1933 tot 1945. Hij stierf kort na aanvang van zijn laatste periode 'in het harnas', op 12 april 1945. Het komt ook doordat de Verenigde Staten tijdens

◀ President Roosevelt decoreert een luitenant tijdens de Tweede Wereldoorlog op Sicilië, december 1943. Ieder ander staatshoofd zou in deze situatie staan, maar Roosevelt was al meer dan twintig jaar verlamd. National Archives Washington.

Roosevelt als onderminister voor Marine, voordat in 1921 de polio toesloeg.

Franklin Delano Roosevelt

- Was een bevoorrecht kind in een elitaire omgeving. Hij werd op 30 januari 1882 geboren als enig kind in Hyde Park (New York). De familie had, zoals veel oude families in de Hudson Valley, Nederlandse wortels.
- Trouwde in 1905 met zijn achternicht Eleanor. Het pakte uit als een zakelijke verbintenis die beiden veel goeds bracht. Eleanor was als first lady politiek actief en werd na Franklins overlijden in 1945 medevormgever van de Verenigde Naties.
- Trof Amerika bij zijn aantreden als Democratisch president in 1933 in diepe crisis. De New Deal, zijn veelomvattende sociaal-economisch programma ter bestrijding daarvan, vormt het begin van de verzorgingsstaat.
- Wilde al vroeg dat Amerika zou interveniëren in de Tweede Wereldoorlog – na de aanval op Pearl Harbor tegen Japan, maar ook tegen de fascistische regimes in Europa.
- Hield ongeveer 30 informele maar charismatische radiotoespraken (Fireside Chats) die overal in de Verenigde Staten beluisterd konden worden.
- Was een behendig bespeler van de (nieuwe) massamedia. Hij gebruikte zorgvuldig gekozen aspecten van zijn privéleven, zoals zijn hond, in de beeldvorming.
- Overleed op 12 april 1945 aan een beroerte. Sindsdien wordt jaarlijks de Four Freedoms Award uitgereikt aan een bijzondere voorvechter van zijn idealen.

zijn bewind onder invloed van de Grote Depressie en de Tweede Wereldoorlog een enorme verandering doormaakten, binnenslands, maar ook wat betreft hun rol in de wereld. Met name in de jaren veertig zijn de Verenigde Staten de internationale wereldmacht geworden die ze nog altijd zijn.

Het is niet gek dat de president die Amerika aanvoerde bij deze ontwikkeling tot mondiale hegemonie, een culturele icoon is geworden. Opvallender is het dat recente films en documentaires vooral zijn privéleven en veronderstellingen over zijn persoonlijke drijfveren en gevoelsleven voor het voetlicht brengen. De kinderverlamming is daarvan het voorbeeld bij uitstek. Ze gaan vrijwel zonder uitzondering in op de effecten van zijn handicap op zijn persoonlijkheid en de vraag hoe hij ermee omging. De kaskraker *Pearl Harbor* (2001) suggereert expliciet dat zijn handicap Roosevelt zodanig heeft gevormd dat hij vooral daardoor zo'n goede president kon zijn. De meest recente grote film over Roosevelt – *Hyde Park on Hudson* (2012) – toont hem als mediagenie, iemand die door zijn handicap inzag dat het publiek alleen datgene ziet wat het wil zien en begreep hoe hij daar politieke munt uit kon slaan.

Het is lastig te dateren wanneer deze interpretatie van Roosevelt's handicap als vormend element voor zijn sterke karakter begonnen is, maar belangrijk was zeker het verschijnen van Hugh Gallagher's biografie *FDR's Splendid Deception* in 1985, met als ondertitel 'het ontroerende verhaal van Roosevelt's zware handicap en de intensieve pogingen het te verbergen voor het publiek.' Samengevat beweren deze films, documentaires, romans en andere populaire cultuurproducten dit: Roosevelt raakte vanaf zijn heupen verlamd, moest hemel en aarde bewegen om dat geheim te houden omdat hij anders geen president kon worden, maar is eigenlijk door zijn ziekte en het moeten leven met een handicap alleen maar sterker, weerbaarder en vastberadener geworden. Door zijn beperking leerde hij zich in figuurlijke zin juist overeind te houden in tijden van crisis – precies wat hij als president keihard nodig had.

Geen cape

Dit type verhaal heeft men in de Verenigde Staten – in mindere mate in Eu-

ropa – altijd al graag gehoord. Het sluit aan bij het oude ideaal van de American Dream: het realiseren van persoonlijk succes ondanks een eenvoudige komaf en tegenslag in de jeugdijaren. Het past ook goed in laat-20ste-eeuwse opvattingen over zelfverwezenlijking en de benadering van moeilijkheden als vormende uitdagingen. Tekenend is de gang van zaken rond het Franklin D.

Met koningin Wilhelmina, 1942

1924

Roosevelt Memorial in Washington DC. Aanvankelijk stond hier een beeld van de president in een grote cape en op een gewone stoel, die als je er echt naar zocht piepkleine wielletjes bleek te hebben. Bij de onthulling in 1997 besteedde toenmalig president Bill Clinton expliciet aandacht aan de doorsnee-rolstoel waar Roosevelt gewoonlijk in zat, en aan

diens vertrouwen in zijn eigen kunnen: 'Het was dit geloof in zijn eigen buitengewone vermogen dat hem in staat stelde om zijn land te leiden vanuit een rolstoel. En vanuit die rolstoel, en met een paar aarzelende stappen, leunend op de arm van zijn zoon of van een vertrouweling, hielp hij een groot volk de rug te rechten.' Clinton suggereerde hiermee dat de

rolstoel een rol speelde bij het uit de put helpen van het Amerikaanse volk na de Depressie. Velen vonden dat echter niet genoeg. Na intensief actievoeren onder aanvoering van de Americans with Disabilities Association – met als slogan *Don't Hide FDR's Source of Strength* – is daarom in 2002 een tweede beeld van Roosevelt toegevoegd: zonder verhullende cape of deken openlijk gezeten in een normale rolstoel.

Buiten beeld

Zelf zou Roosevelt dat niet gewild hebben. Het idee dat hij zijn handicap geheimhield klopt niet helemaal, maar is ook geen onzin. Hij hield zeker zijn rolstoel bewust 'buiten beeld', letterlijk en figuurlijk. Dat was ook niet zo moeilijk: politici waren nog niet zo afhankelijk van beelden in de media als nu. Roosevelt bereikte de gewone Amerikaan vooral via zijn nog altijd vaak geciteerde radiotoespraken, maar ook als er wel fotografen in de buurt waren, had hij een gentlemen's agreement met de pers dat ze hem met rust lieten in

◀ Algemene uitspraken van Roosevelt, bedoeld om het Amerikaanse volk op te peppen of te bewegen tot het kopen van oorlogsobligaties, kregen én krijgen vaak een persoonlijke uitleg – alsof ze op zijn eigen levensinstelling sloegen.

zijn rolstoel of als hij bijvoorbeeld in zijn auto getild werd. In de regel hield men zich daaraan. In ruil voor de terughoudendheid van de pers gaf de president zeer frequente en informele persconferenties.

Hoewel Roosevelt zelf weinig publieke aandacht besteedde aan zijn verlamming en de rolstoel niet in beeld wilde hebben, zette hij zich tegelijkertijd met

toekomst – bewust veel ruimte om zijn woorden en daden naar behoefte te interpreteren. Zo zei hij zijn eerste inaugurerende rede, uitgesproken op 4 maart 1933: ‘The only thing we have to fear, is fear itself.’ Roosevelt zei het in verband met de Depressie: toen hij ingezworen werd als president had een groot deel van de banken in de Verenigde Staten vanwege de voordurende ‘runs’ de deuren

we have to fear is...’ vanuit zijn superrolstoel voor zijn gevechtsvliegtuig – alsof het angst voor oorlog betreft – waarna hij in een ander fragment ‘polio!’ zegt.

De trailer verbindt de ‘Fear’-uitspraak met de oorlog of zijn ziekte – beide nu in de herinnering aan Roosevelt prominent. Historisch is dat niet juist, maar retorisch werkt het wel. Het ci-

1931, met zoon.

1938

1941, met kleindochter.

verve in voor de strijd tegen polio. In dat kader richtte hij de March of Dimes op, genoemd naar de toen veel beluisterde radioshow *March of Time*. Deze grote en breed gesteunde stichting zamelde geld in voor onderzoek naar een poliovaccin. Het was alom bekend dat Roosevelt juist deze stichting opgericht had omdat hij die ziekte zelf overleefd had.

Dit was géén toeval. Roosevelt was zich zeer bewust van zijn imago en van zaken als beeldvorming en framing door de media. Hij liet weinig aan het toeval over en besprak in detail met zijn adviseurs en ghostwriters hoe hij zichzelf zou presenteren. Hij wilde, kortom, zijn polio op een manier gebruiken die hém goeddunkte: zijn status inzetten om geld bij elkaar te krijgen voor bestrijding van de ziekte.

Abstract

De veronderstelde invloed van de polio op Roosevelt en de kwestie of er beelden ontsnapt zijn aan het gentlemen's agreement, vormen niet de hele verklaring voor de opwinding over het opgedoken filmpje met hem in zijn rolstoel. De fascinatie voor Roosevelt ligt ook in de vaagheid van veel van zijn uitspraken, waardoor ze multi-inzetbaar zijn en ook goed bruikbaar in onze tijd. Roosevelt liet de toehoorders – ook die van de

↑ Roosevelt in het openbaar rechtop staand, slechts leunend op een stok, leuning of arm. Of in zwemkleding op het strand, de benen dun in het zand. Alsof er niets aan de hand was. Zelden ‘betrapte’ een fotograaf hem in zijn rolstoel of terwijl hij eruit werd gehesen. Dit was zo afgesproken. Maar iedereen wist dat Roosevelt polio had gehad en actief fondsen wierf voor de poliobestrijding. De foto waarop hij een lotgenootje een hand geeft, was daarom geen sensationele onthulling.

gesloten. Het was dus letterlijk de angst van de consumenten die de economie bedreigde. Dié angst alleen moeten we vrezén, bedoelde Roosevelt.

Het is een mooie uitspraak, die zijn status van epigram ongetwijfeld verdient, maar het is ook een waarheid als een koe – met als voordeel dat hij in bijna alle denkbare omstandigheden te gebruiken is. Bijna alle recente films, documentaires en andere populaire cultuurproducten die deze uitspraak aanhalen, doen dat dan ook.

Door de relatieve leegheid van zulke beweringen is het eenvoudig een versie van Roosevelt te creëren die authentiek lijkt, maar toch aansluit bij wat we nu belangrijk vinden. Een grappig voorbeeld daarvan zit in de film *FDR American Badass!* (2012). In de trailer, te zien op YouTube, trekt een Roosevelt-figuur in een superheldenrolstoel ten strijde tegen naziweervolven. ‘Roosevelt’ doet zijn gevierde uitspraak ‘The only thing

taat is abstract genoeg om hergebruikt te worden. Door die abstractheid blijft Roosevelt enerzijds nog altijd mysterieus en blijft men proberen hem te doorgronden. Anderzijds kunnen velen zich in daardoor in hem te herkennen. Ook iemand die zichzelf zwak vindt, kan in Roosevelt, in een rolstoel maar een krachtig leider, een inspiratiebron vinden, en de rolstoel inderdaad zien als een bron van kracht.

Sara Polak is docent moderne Amerikaanse literatuur aan de Universiteit Leiden en werkt aan een proefschrift over Franklin Roosevelt als culturele icoon in de Amerikaanse herinnering. Zie www.sarapolak.nl.

VERDER LEZEN

- ▶ **Hugh Gallagher**, *FDR's Splendid Deception: The Moving Story of Roosevelt's Massive Disability – and the Intense Efforts to Conceal it from the Public*, Vandamere Press, 1985
- ▶ **Davis Houck & Amos Kiewe**, *FDR's Body Politics: The Rhetoric of Disability*, Texas A&M University Press, 2003
- ▶ **Alison Landsberg**, *Prosthetic Memory: The Transformation of American Remembrance in the Age of Mass Culture*, Columbia University Press, 2004